

4229

۳۰۰

۱

۲۴۶

اصل

آب حیات

WWW.Kitab.ir

انتشار محدود

گزارش طرح آسیب شناسی مردم بسیاری دینی

■
موسسه فرهنگی مطالعاتی صراط مبین

گزارش طرح آسیب شناسی مردم سالاری دینی

نویسندگان: منصورى بروجنى، اميد خاكى، على اكبر عبدالحدى مقدم

پراى اجرا: مدي نظرى | انتشارات: مكث اندیشه

شابك: ۷-۹۶۲۵۵-۶۰-۹۷۸ | نوبت چاپ: اول زمستان ۹۶ | قيمت: ۳۰,۰۰۰ تومان

تمامى حقوق اين اثر براى مؤسسه صراط مابين هدايت محفوظ است.

سرشناسه: منصورى بروجنى، محمد، ۱۳۴۶ - | توان و نام پديدآور: گزارش طرح آسيب شناسى مردم سالارى دينى / نويسندگان محمد منصورى بروجنى، اميد خاكى، على اكبر عبدالحدى مقدم | ناظر محمدتقى دشتى | مؤسسه فرهنگى مطالعاتى صراط مابين. | مشخصات نشر: قم: مكث اندیشه، ۱۳۹۶. | مشخصات ظاهرى: ۲۴۶ ص. | شابك: ۷-۹۶۲۵۵-۶۰-۹۷۸ | ريال | وضعيت فهرست نويسى: فيبا | يادداشت: كتابنامه. | موضوع: دموكراسى -- ايران | موضوع: Democracy -- Iran | موضوع: اسلام و سياست -- ايران | موضوع: Islam and politics -- Iran | موضوع: دموكراسى -- جنبه هاى دينى -- اسلام | موضوع: Democracy -- Religious aspects -- Islam | موضوع: آزادى -- جنبه هاى مذهبى -- اسلام | موضوع: Liberty -- Religious aspects -- Islam | رده بندى ديويى: ۳۲۱/۸۰۹۵۵ | رده بندى كنگره: JC۴۲۳ | شناسه افزوده: خاكى، اميد، ۱۳۶۸ - | شناسه افزوده: عبدالحدى مقدم، على اكبر، ۱۳۵۹ - | شناسه افزوده: دشتى، محمدتقى، ۱۳۵۲ - | شناسه افزوده: مؤسسه صراط مابين هدايت | شماره كتابخانه: ۵۰۷۴۳۰۸

شبكه ارتباط با مخاطب

دفتر مركزى: قم. بلوار شهيد صدوقى. كوچه ۵۶. پلاك ۷۴. تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۰۶۴۰۴-۵

پست الكترونيك: info@seratolmobin.com | سايت: www.seratolmobin.com

همکاران و مجریان به ترتیب حروف الفبا

مجریان

محمد منصوری، روحنی، امید خاکی،
علی اکبر عبدالحدی، قاسم

ناظر

محمد تقی دشتی

همکاران

حجت الله ابراهیمیان
محمد امین ابریشمی راد
محمد جواد ارسطه
سید سجاد ایزدهی
مهدی بالوی
محمد بهادری جهرمی
محمد صالح تسخیری
محمد حسن جاویدی
حسین جوان آراسته
سید احمد حبیب نژاد
یوسف خان محمدی
مهدی رجایی

جابر زاوش
علی زمانیان
سید کاظم سید باقری
باقر صدقی
محبوبه عابدی
حسنعلی علی اکبریان
جعفر غلامرضا پور
علی فیاضی زفرقندی
بدالوهاب فراتی
حامد کرمی
محمد کلنات
مرتضی
ابراهیم محمد پور زنجانی
محمد مهاجری
سید مرتضی میرتبار
زهرا میرزایی
وحید نجفی
مهدی نظری
حامد نیکونهاد
حامد هادی

■ فهرست

۱۳	 مقدمه
۱۹	 گزارش روند
۲۰	 مرحله گردآوری آسیب‌ها
۲۱	 اولویت‌بندی آسیب‌ها
۲۲	 اولویت‌بندی آسیب‌ها بر اساس شاخص‌های هشت‌گانه
۲۲	 جدول ۱ - شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌ها
۲۷	 جدول ارزیابی تأثیرات متقابل
۲۸	 تحلیل جدول تأثیرات متقاطع
۲۸	 جدول ۲ - وضعیت تحصیلی پاسخ‌گویان به جدول تأثیرات متقاطع
۲۹	 جدول ۳ - آسیب‌ها بر پایه میزان تأثیرگذاری
۳۰	 جدول ۴ - آسیب‌ها بر پایه میزان تأثیرپذیری
۳۸	 جدول ۵ - جدول راهنمای آسیب‌ها در نمودار ۱ و ۲
۴۱	 عدم آسیب‌شناسی نظریه مردم‌سالاری دینی پس از انقلاب
۴۱	 جدول ۶ تأثیرگذاری آسیب

جدول ۷ تأثیرپذیری آسیب	۴۴
مقدس شمردن نظام و کارگزاران و در نتیجه سلب امکان نقد	۴۷
جدول ۸ تأثیرگذاری آسیب	۴۷
جدول ۹ تأثیرپذیری آسیب	۵۰
تلقی کل ساختار نظام جمهوری اسلامی بر محور شخص ولی فقیه	۵۳
جدول ۱۰ تأثیرگذاری آسیب	۵۳
جدول ۱۱ تأثیرپذیری آسیب	۵۶
ررت نبود جایگاه حزب در نظام جمهوری اسلامی	۵۹
جدول ۱۲ تأثیرگذاری آسیب	۵۹
جدول ۱۳ تأثیرپذیری آسیب	۶۲
عدم پاسخ‌گویی و مسوولیت‌ناپذیری کارگزاران در قبال مردم	۶۵
جدول ۱۴ تأثیرگذاری آسیب	۶۵
جدول ۱۵ تأثیرپذیری آسیب	۶۸
هژمونیک شدن یک قرائت از نظریه ولایت فقیه و عدم بروز قرائت‌های دیگر	۷۱
جدول ۱۶ تأثیرگذاری آسیب	۷۱
جدول ۱۷ تأثیرپذیری آسیب	۷۴
عدم تبیین نسبت حکومت دینی با مفاهیم تحدیدکننده حکومت نظیر آزادی، حریم خصوصی، حق‌های بشری	۷۷
جدول ۱۸ تأثیرگذاری آسیب	۷۷
جدول ۱۹ تأثیرپذیری آسیب	۸۰
عدم شکل‌گیری جامعه مدنی و نهادهای غیردولتی آزاد از تأثیرات قدرت	۸۰
جدول ۲۰ تأثیرگذاری آسیب	۸۰
جدول ۲۱ تأثیرپذیری آسیب	۸۶
ابهام در حدود وظیفه دینی حکومت در قبال شهروندان	۸۹
جدول ۲۲ تأثیرگذاری آسیب	۸۹

جدول ۲۳ تأثیرپذیری آسیب	۹۲
عدم مباحثه و تأمل عموم مردم پیرامون وظایف حکومت و حکمرانی	۹۵
جدول ۲۴ تأثیرگذاری آسیب	۹۵
جدول ۲۵ تأثیرپذیری آسیب	۹۸
حرار نگرستن دولت و جامعه اسلامی به عنوان مکلف در استنباطات فقهی	۱۰۱
جدول ۲۶ تأثیرگذاری آسیب	۱۰۱
جدول ۲۷ تأثیرپذیری آسیب	۱۰۴
اتکا به نهاد دامن‌دور و تفسیرپذیر برای حکمرانی نظیر مصلحت نظام	۱۰۷
جدول ۲۸ تأثیرگذاری آسیب	۱۰۷
جدول ۲۹ تأثیرپذیری آسیب	۱۱۰
عدم امکان تغییر سیاست‌ها از طریق انتخابات	۱۱۳
جدول ۳۰ تأثیرگذاری آسیب	۱۱۳
جدول ۳۱ تأثیرپذیری آسیب	۱۱۶
دوران امر بین حاکمیت الهی و حاکمیت ملی و ابهام در نسبت جمهوریت و اسلامیت	۱۱۹
جدول ۳۲ تأثیرگذاری آسیب	۱۱۹
جدول ۳۳ تأثیرپذیری آسیب	۱۲۲
ابهام در حدود و ثغور منافع ملی و خطوط قرمز نظام	۱۲۵
جدول ۳۴ تأثیرگذاری آسیب	۱۲۵
جدول ۳۵ تأثیرپذیری آسیب	۱۲۸
مشکلات اجرایی نظریه مردم‌سالاری دینی در حل بحران‌های کارآمدی و مشروعیت	۱۳۱
جدول ۳۶ تأثیرگذاری آسیب	۱۳۱
جدول ۳۷ تأثیرپذیری آسیب	۱۳۴
وجود تضاد میان آزادی‌های عمومی و ارزش‌های دینی	۱۳۷
جدول ۳۸ تأثیرگذاری آسیب	۱۳۷
جدول ۳۹ تأثیرپذیری آسیب	۱۴۰

- عقیم ماندن فشارهای سیاسی بر مسئولان و نهادهای سیاسی ۱۴۳
- جدول ۴۰ تأثیرگذاری آسیب ۱۴۴
- جدول ۴۱ تأثیرپذیری آسیب ۱۴۷
- تعارض مبانی دینی نظام با برخی اصول مسلم حقوق بشر از قبیل برابری انسان‌ها ۱۵۰
- جدول ۴۲ تأثیرگذاری آسیب ۱۵۰
- جدول ۴۳ تأثیرپذیری آسیب ۱۵۳
- فقدان آینده‌نگری سیاسی و آگاهی مفید سیاسی در مردم ۱۵۶
- جدول ۴۴ تأثیرگذاری آسیب ۱۵۶
- جدول ۴۵ تأثیرپذیری آسیب ۱۵۹
- ضرورت کسب تجربه از سال‌های آزادی‌های سه‌گانه (آزادی اجتماعات، آزادی مطبوعات، آزادی گروه‌ها) ۱۶۲
- جدول ۴۶ تأثیرگذاری آسیب ۱۶۳
- جدول ۴۷ تأثیرپذیری آسیب ۱۶۵
- رشد ریاکاری و نفاق به خاطر نظام گزینشی ۱۶۸
- جدول ۴۸ تأثیرگذاری آسیب ۱۶۹
- جدول ۴۹ تأثیرپذیری آسیب ۱۷۱
- فساد اداری (استفاده از قدرت سیاسی و امکانات عمومی برای منافع شخصی) ۱۷۴
- جدول ۵۰ تأثیرگذاری آسیب ۱۷۴
- جدول ۵۱ تأثیرپذیری آسیب ۱۷۶
- کاهش کارآمدی به علت ایدئولوژی‌گرایی در حکومت دینی ۱۷۹
- جدول ۵۲ تأثیرگذاری آسیب ۱۸۱
- جدول ۵۳ تأثیرپذیری آسیب ۱۸۱
- دوگانگی در ریاست قوه مجریه بین رهبری و رئیس‌جمهوری ۱۸۴
- جدول ۵۴ تأثیرگذاری آسیب ۱۸۴
- جدول ۵۵ تأثیرپذیری آسیب ۱۸۷

۱۹۰	ابهام در موازین صلاحیت نامزدهای انتخابات
۱۹۰	جدول ۵۶ تأثیرگذاری آسیب
۱۹۳	جدول ۵۷ تأثیرپذیری آسیب
۱۹۶	ابهام در نحوه تعامل قانونی رهبری با قوای سه‌گانه
۱۹۶	جدول ۵۸ تأثیرگذاری آسیب
۱۹۹	جدول ۵۹ تأثیرپذیری آسیب
۲۰۲	مناسبات گرایي و هرگرایی در امور اجتماعی و سیاسی
۲۰۲	جدول ۶۰ تأثیرگذاری آسیب
۲۰۵	جدول ۶۱ تأثیرپذیری آسیب
۲۰۸	تضعیف اعتقادات دینی مردم به علت تخلفات مسئولان نظام دینی
۲۰۸	جدول ۶۲ تأثیرگذاری آسیب
۲۱۱	جدول ۶۳ تأثیرپذیری آسیب
	حاکم شدن کلیشه‌های حقوقی بر کارکنان دستگاه قضایی و در نتیجه از هم گسیختگی اجتماعی
۲۱۴	جدول ۶۴ تأثیرگذاری آسیب
۲۱۷	جدول ۶۵ تأثیرپذیری آسیب
۰۲۲	نگاه ابزاری جامعه به قانون (استفاده از منافع قانون و تن ندادن به مضامین)
۲۲۰	جدول ۶۶ تأثیرگذاری آسیب
۲۲۳	جدول ۶۷ تأثیرپذیری آسیب
۲۲۶	کاهش اعتقاد به نظریه ولایت فقیه در طبقه متوسط شهری
۲۲۶	جدول ۶۸ تأثیرگذاری آسیب
۲۲۹	جدول ۶۹ تأثیرپذیری آسیب
۲۳۲	اجمال قوانین راجع به نظارت بر سازو کار کسب رأی
۲۳۳	جدول ۷۰ تأثیرگذاری آسیب
۲۳۵	جدول ۷۱ تأثیرپذیری آسیب

۲۳۸ پدیده چندشغله بودن

۲۳۸ جدول ۷۲ تأثیرگذاری آسیب

۲۴۱ جدول ۷۳ تأثیرپذیری آسیب

۲۴۴ نظام‌واره هرمی کلیه آسیب‌ها

۲۴۶ کتابخانه

۲۴۷ نمودار ۱- آرایه اهمیت آسیب‌ها براساس میزان روابط متقابل

۲۴۸ نمودار ۲- آرایه اهمیت آسیب‌ها به همراه تأثیرات مهم و بسیار مهم

۲۴۹ نمودار ۳- نظام‌واره هرمی کلیه آسیب‌ها

■ مقدمه

حکمرانی یکی از پیچیده‌ترین و پربارترین فرهنگ‌های بشر است. اگرچه به نظر می‌رسد در دنیای امروز، با مشاهده تجربیات متنوع فراوان در تمامی نقاط عالم، صراط مستقیم چگونه حکومت کردن برای همه روشن است، اما هنوز نیز دولت‌های مختلف از کژکارکردی‌های فراوان رنج می‌برند. یکی از مهم‌ترین دلایل شکست‌های مآلوس، ماهیت فرهنگی-تاریخی شیوه حکمرانی است که واردات تجربه در این ساختار بسیار دشوارتر از دیگر ساخت‌های علمی می‌کند. سامانه‌های قابل دفاع بسیاری با همین حسن نیت در زمینه‌های فرهنگی و جغرافیایی متفاوت بازسازی شده و نتیجه مطلوبی را عاید نکرد. روابط انسانی پیچیده‌تر از آن است که بتوان به همه متغیرهای یک جامعه واقف شد و دولت‌ها و نهادهای تجربیات دیگران بتوان، عوامل و ترجیحات نااهم خوان با این متغیرها را اصلاح کرد. بهترین راه رسیدن به الگوی مناسب حکمرانی برای هر کشوری مطالعه تجربه تاریخی همان کشور است.

اینک نزدیک به چهل سال از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظم نوین سیاسی در ایران می‌گذرد. توفیق بزرگ نظم سیاسی جدید، ایجاد توازن مجدد میان مذهب (به عنوان یک نیروی مؤثر اجتماعی) و قدرت سیاسی ملی است. خصیصه جمهوری اسلامی همین مجموعه روابط توازن‌زاست که با ابزارهای حکمرانی انطباق یافته‌اند. طبیعتاً این انطباق و مندرج شدن این روابط منحصر به فرد در دولت ایرانی، نمی‌تواند خالی از عیب و ایراد و کژکارکردی باشد. دولت‌هایی که توانستند به این نقطه عطف، (یعنی بومی شدن و انطباق

یافتن شیوه حکمرانی با سایر ساختارهای اجتماعی) برسند، توفیق به در بردن کشتی حکومت خود از دریای طوفانی رقابت‌ها و عداوت‌ها در سطح ملی، منطقه‌ای و جهانی را یافته‌اند؛ و کشورهایی توانستند از این گذرگاه سخت به سلامت بگذرند که تجربه بر تجربه اندوختند و با هم‌افزایی عقول در نهادها، کاستی‌های شیوه حکمرانی خود را در زمان مناسب برطرف کردند. ابزارهای حکمرانی و نظام دولت، ماشینی نیازمند بروزرسانی و اصلاح مداوم است و رهبران سیاسی تاریخ‌ساز و واجد اهمیت تاریخی کسانی‌اند که توانسته‌اند واکنشی مناسب به تحولات زمانه نشان داده و چشم‌اندازهای تغییر در مناسبات حکمرانی را در وقت مناسب به شیوه مناسب، آن‌ها را به‌پیش بدهند. جمهوری اسلامی ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و نه تنها باید تغییر اساسی این تجربه نوین را مرتفع کند، بلکه به سامانه‌ای دست یابد که توان انطباق و هماهنگی به موقع با تحولات زمانه را داشته باشد.

ایران با مولفه‌هایی فرهنگی دست و پنج نرم می‌کند که بروزرسانی نظام حکمرانی را دشوار می‌کند. چنان‌که نویسنده دیگری این موضوع را بررسی کرده‌اند، هم‌ما برای انباشت تجربیات تاریخی اندک است. معدود اسناد تاریخی، بدون نقطه، قلم را سر خط می‌گذاریم و به سادگی میراث فرهنگی خود را نابود می‌کنیم. نگارنده در هیچ نوشتنی از توجه به تطور تاریخی نهادها و ترتیبات حکومتی غافل نیست، اما به تجربه‌های متعدد بر او ثابت شده که دسترسی به تجربه‌های تاریخی ایالات متحده در آن سوی دنیا، راتب آسان‌تر از دسترسی به تجربه‌های تاریخی کشور خودمان است. هر گاه نیاز به بررسی یک بخش اقتصادی کلان در چهار دهه پیش داشته‌ام، پایگاه داده بانک جهانی راه‌گسار از پایگاه اطلاعات مرکز آمار بوده است. خواندن آرای قضایی یک‌صد سال پیش ایالات متحده آسان‌تر از دسترسی به آرای قضایی ده سال پیش ایران است. منابع علمی و آرای اندیشمندان سیصد سال پیش غرب در دسترس‌تر از کتاب‌های سی سال پیش نویسندگان ایرانی است. کتابخانه‌های ایرانی‌مآب از کتابدارهای کوتاه‌بینی است که هر چند سال یک بار، در قفسه‌های کتابخانه خانگی و پایگاه خود را از لوٹ وجود کتاب‌های قدیمی و تاریخ مصرف گذشته خالی می‌کنند! ادارات ما از سطح کلان تا خرد فراوان مسئولانی را به خود دیده که بدون کمتر دغدغه‌ای برای حفظ اسناد اداری حکم به نابودی آن‌ها داده‌اند. مسئولانی که گمان می‌کنند اگر بیست سال از

تاریخ صدور نامه‌ای بگذرد، کوچک‌ترین ارزشی بر آن مترتب نیست. این خصلت تاریخی که پیش‌تر تحت عناوینی هم‌چون جامعه‌کلنگی یا عدم تداوم در آثار مورخان ایرانی بررسی شده است، کار را برای بهبود بخشیدن دستگاه حکمرانی در ایران دشوار می‌کند. نباید هر روزمان عدز تجربه شکست خورده‌ای باشد که گذشتگان ما راه آن را چند دهه پیش ترپوینده‌اند و تنها به این دلیل به ناکامی این روندگان و علل آن بی‌توجهیم که هیچ گزارش و مستندی از تجربه قبلی در دست نیست. این ناتاریخی بودن ملی به علاوه بی‌صبری ملی، به ما این هشدار را می‌دهد که کار اصلاح حکمرانی در ایران، در قیاس با کشورهای دیگر وظیفه‌ای عاجل‌تر است. نتیجه‌گیری و کم‌لی از این رستن رفتن کامل و دوباره تجربه‌ای تاریخی است، بدون آن که نقشی بسزا در تکامل این‌دگانی اینا که ه باشد

آن‌چه در ضرورت آشنایی با مردم‌سالاری دینی گفته شد، بر کسی پوشیده نیست، اما متاسفانه این ضرورت بدینی، چنان‌که باید، مورد توجه نویسندگان و پژوهشگران قرار نگرفته است. پیش‌تر اثر مستقلی به این موضوع نپرداخته. شمار کمی از موضوعات و آسیب‌های مبتلا به از خلال مطالعه ادبیات موجود استخراج شده‌اند. البته مجریان طرح نمی‌توانند مدعی شوند هر آسیبی که در ادبیات آمده، مورد بررسی و استیما قرار گرفته است. بسا آسیب‌هایی که از نظر این طرح دور مانده، حال آن‌که قبلاً ذکر آن به میان آمده است اما یا در لفافه کلمات پیچیده شده و جست و جویهای اتفاقی منابع (بدون داشتن زمینه مطالعاتی قبلی) راه به یافتن آن‌ها نمی‌برده است، یا در ذیل موضوعاتی نامرتبط در بررسی‌های دانشگاهی نظیر پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها مطرح شده‌اند، که اولاً این آثار انتشار گسترده نمی‌یابند و در ثانی این طرح بحث نیز با نهایت مجامله و احتیاط بوده که مبدا عداوتی برانگیزد. این کل را می‌توان از یک سو به عافیت‌طلبی نویسندگان و پرهیز ایشان از افتادن به راه‌های پرسش نسبت داد و از دیگر سو به مجریان، سیاست‌گذاران و قاضیان که چشم‌انداز روشنی برای بیان آزادانه و بی‌ترس از عواقب ترسیم نکرده‌اند. بسیاری از آسیب‌های مورد بررسی در این پرونده از خلال مصاحبه‌های شفاهی با اساتید و صاحبان نظر حقوق عمومی یا علوم سیاسی گردآوری شد. مجریان طرح حاضر نیز به دشواری این مسیر واقف بوده‌اند، اما با علم به رسالت تاریخی و ضرورت ملی بازشناسی مشکلات و بیماری‌های نظام حکمرانی در ایران، اقدام به انجام این

طرح کرده‌اند، ولو بلغ ما بلغ.

حقیر به عنوان نویسنده این طرح، هم به همکاران دانشگاهی و هم به مسئولان و سیاست‌گذاران و قاضیان یادآوری می‌کند اثر حاضر تنها یک مشق اولیه است. آن‌چه در این تحقیق به عنوان آسیب‌شناسایی شده باید مورد بررسی گسترده، همه‌جانبه و پردامنه اساتید دانشگاهی در رشته‌های مختلف انسانیات و علوم اجتماعی قرار گیرد تا به غرض و منظم‌سازی علمی دست یابیم. این مهم از یک سو به شجاعت مدنی نویسندگان و پژوهشگران نیاز دارد و از سوی دیگر محتاج حلم و صبر و مدارای بیشتر قدرتمندان است. علاوه بر این‌ها سیاست‌مداران نیز باید از تعویق نابجای این مسائل پرهیز کرده و اجازه ندهند توصیه‌های دانشگاهیان پس از سال‌ها در گنجین بماند.

نگارنده لازم می‌داند این نکته را یادآوری کند که کاستی‌های موجود در نوشتگان و ادبیات در آسیب‌شناسی مردم‌سالاری دینی به نحوی بوده است که ما ناچار به استفاده از روش جمع‌آوری آرای نخبگان، جدول اولویت‌بندی آسیب‌ها و جدول برهم‌اثرگذاری متقاطع آسیب‌ها شدیم. از حیث حجیت، نگارنده مطمئن کامل مدعی است که خواننده می‌تواند با مطالعه این کار به درکی نسبتاً کامل از نظام آسیب‌های مردم‌سالاری دینی، اهمیت تقریبی هر کدام از این آسیب‌ها و برهم‌اثرگذاری‌های متقابل آن‌ها دست یابد. این پژوهش تابلوی راهی است که به رغم اهمیتش، کمتر مسافری داشتند می‌تواند ضمن طرح مسئله برای پژوهشگران انسانیات و علوم اجتماعی، دغدغه‌های ذهنی ایشان را اولویت‌بندی کند. نگارنده از صمیم قلب آرزو می‌کند این نوشته این حد از اثرگذاری در ادبیات دانشگاهی را داشته باشد که ظرف سال‌های کوتاهی پس از انتشار و به مدد دستاوردها و شیوه‌های نوین، (به ویژه با پژوهش‌های بهره‌مند از روش شناخت علوم اجتماعی و نه صرفاً پژوهش‌های متکی به روش شناخت فلسفی-انسانی) به کلی بی‌اعتبار شود و تنها یادى از آن در تاریخ حکومت‌پژوهی ایران باقی بماند؛ و این حد از اثرگذاری در حکمرانی را، که آسیب‌های ساختاری مورد بررسی در آن به زودی فراموش شوند.

نگارنده بر خود فرض می‌داند مراتب تشکر خود را از اساتید و بزرگوارانی ابراز دارد که در جریان این طرح، چه از طریق هم‌فکری در شناسایی آسیب‌ها، چه از طریق تکمیل فرم‌ها و

جداول طراحی شده (که خود اقدامی طاقت فرسا و بسیار زمان بر بود) و چه از طریق همیاری اجرایی یاری رساندند. این نه اغراق است و نه بزرگ نمایی که بدون کمک همکارانی که نام ایشان در ابتدای گزارش ذکر شده، انجام این طرح ناشدنی بود. به ویژه باید از اساتیدی سرردانی کنم که بی چشم داشت موضوعاتی را برای بررسی در این طرح پیشنهاد دادند. اسامی محترم آقایان دکتر محمدجواد ارسطا، دکتر سید احمد حبیب نژاد، دکتر یوسف خان محمدی، دکتر عبدالوهاب فراتی، دکتر حسین جوان آراسته، دکتر حامد کرمی و دکتر تقی دشتی موضوعاتی را پیشنهاد داده و به آن چه از قبل در ذهن نگارنده وجود داشت یا در آثار نویسنده گسترش داده شده بود، افزودند. صمیمانه از این هم فکری بی چشم داشت و خالصانه این بزرگان سرردانی و سپاسگزاری می کنم. هم چنین لازم است مراتب تشکر خود را از همکاران عزیز و کرامت موسسه صراط مبین ابراز دارم: جناب حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر عبدالاحدی مقدم، مدیر وقت واحد مردم سالاری دینی، جناب آقای مهدی نظری، مدیر امور اجرایی، جناب آقای استاد خاک پڑوهشگر محترم موسسه و جناب آقای دکتر تقی دشتی، مدیر عامل موسسه صراط مبین که بی پشت گردی و با همه این عزیزان به سرانجام رساندن این نوشته میسر نمی شد.

محمد منصورى بروجنى

مهر ۱۳۹۶، قم